

KRES.

Leposloven in znanstven list.

Leto II.

V Celoveci, 1. aprila 1882.

Štev. 4.

Zvezdana.

Roman. Spisal *Anton Koder*.

(Dalje.)

Deseto poglavje.

Noč je bila, lepa poletna noč. Tiho je bilo vse na okrog. Le od daleč se je čulo prijazno šumenje in klopotanje zagorskega mlina in sem ter tja odurno skovikanje nočne ptice med stoletnimi hrasti in bukvami gajskega gozda.

Precej pozno je že bilo, ko pridrdrata po noveji cesti sèm od gradú na Pasjaku dva koleseljna. Pri svitu polne lune spoznamo obá. Samo tega ne vemo, ali je bilo naključje ali kako, da sedita v prvem vozu gospica Zvezdana in Vratislav, v drugem pa gospod Kolovski in Vida poleg njega.

A naj bode poslednje kakor hoče, to ni glavna stvar, a bolj zanimivo je, da je Vratislav nocoj nekako otožen in bolj molčeč, kakor pa bi se bilo spodobilo v družčini tako nežne gospice. Posled se zdrami kakor iz neprijetnih sanj in vpraša nekako nenavadno: „Kako vam je bil povšeči moj znanec, gospod Skovir, gospica? Je-lite, lep človek je, prijetno umé govoriti in urno tekó ure v takovem društvu.“

Izgovorivši nasloni glavo v dlan in pričakuje vidno miren odgovora.

„Kako menite to, gospod doktor, jaz vas ne umejem prav,“ odgovori gospica. „Če bi se sodil človek samo po lepoti in zvonanjosti in ne po drugih lastnostih, delala bi krivico gospodu Skovirju, ko bi dejala, da ne sme zadovoljen biti sam s seboj.“

„In če pride k tem lastnostim še častno ime, imenitno sorodstvo in — morda tudi zagotovljeno ali vsaj pričakovano bogastvo?“

„Potém je pridobljena tudi druga tretjina, a ne najvažnejše, kar zida zemsko srečo. Zadnjega ali boljše rečeno prvega še primanjkuje, gospod doktor, in to je — praviti vam ni potreba, znano vam mora biti, to je: srce, blago srce.“

„In ko bi se našlo tudi to pri mojem znanci, — potem je naj-srečnejši človek lahko — in vreden ljubezni najlepše deklice na svetu.“

Zadnje besede je izgovoril Vratislav z nekako tresočim glasom, podprl je zopet glavo v dlan in zrl na cesto, kakor da bi bil opazoval velikansko vozno senco, ki dirja in hiti neprenehoma za koleseljnom in ga vendar prehiteti niti zapustiti ne more.

„Vi ste jako nerazumljivi nocoj, gospod doktor, in otožni se mi dozdevate. Ali sem morda jaz tega kriva? Kar odkritosrčno mi povejte!“

Izgovorivši nagne se Zvezdana proti svojemu tovarišu, položi mu morda nevedoma svojo desnico okoli pasú, a z levico se igra s šopkom, kterega je ona pripela na njegove prsi.

Vratislav ne odgovori stavljenemu vprašanju. Le na senčno podobo na prašnej cesti pokaže rekóč:

„Kaj vam hočem mnogo praviti, prašajte ono sliko, koliko časa bode tako združena. Ko odplava luna za oblake, izgine za vselej; ko prisije zlato solnce, odbežé nočne sence, in danes eno leto ali še mnogo prej ne bode več vedeli, gospica, kdo vam je pripovedoval te besede in kdo se je vozil nekđaj z vami. Le pogledjte jo, ono senčno podobo in verjamite mi, kar vam pravim.“

Zvezdana zarudi pri teh besedah in odgovor, kterega si je že bila izmislila, zamre jej na ustnicah.

Vratislav se zgane v tem trenutku, ozre se po Zvezdani in pravi: „Ali sem vas morda žalil, gospica, s prejšnjimi besedami? Odpustite, to ni bil moj namen. Povedati sem le hotel, da me pozabite, ko zapustim Radovje in da sem vam od zdaj nepotreben znanec, slab tovariš. Danes popoldne ste lahko presodili, kakov razložek je med menoj in mestnim kavalirjem.“

Dalje ne more govoriti. Milo se mu stori kakor otroku. In Zvezdana si zakrije obraz ter jame skrivaje ihteti.

V tem nepopisljivem trenutku prikipi do vrha skrivna ljubezen, ki je že prej z neznanimi silami vezala dve srečni in — nesrečni srca.

In povedala sta si potem vse to, povedala še mnogo več. Trdil in prisegal je mladi mož, da brez ljubljene Zvezdane ni zá-nj prijetne bodočnosti, na katero je mislil nekđaj, in mlada iz prvih sanj se drameča deklica je šepetala, da jej brez Vratislava ni moči živeti več in da mu ostane zvesta na veke.

Srečna mladost! Na svojo moštvo se upira marsikteri in na podlagi modroslovja se smeji marsikakej videzno nepomenljivej stvarici. Slabi sodniki in še slabejši računarji — takovi modreci. Neomahljivi so le, dokler štejejo z broji na papirji in rišejo z umetnim orodjem. A kedar je treba seči v globje rove, v globino lastnega srca, kedar se računi z nežnimi čuti in nenadno vzbujenimi, tedaj izgubé glavo, vržejo orodje

od sebe in ne prašajo, kakov bode sad, koliko izgube tiči v začetem boji in koliko grenkih ur, ogoljufanih želj v malej besedi: skrivna ljubezen.

Še dva druga možakarja sta korakala isto noč po novej cesti sèm od gradú na Pasjaku proti Radovju. Bila sta naša znanca iz prejšnjih poglavij, mešetar in mlinski najemnik Pipec in Draganov stari Matijec.

Razgovarjala se nista niti o poetičnej luni, ki jima je tako prijazno svetila v zaspana od pijače razgreta lica, niti o sladkej ljubezni, ki je razvnemala dve srečni srci pred njima, niti o prijaznem klopotanji zagorskega mlina.

Pipец in Matijec sta bila modrijana, možakarja utrjene, precej grčave korenine. Poesije nista potrebovala nikdar. Toliko bolje ju je torej zanimalo še domú gredé vino, ki sta ga uživala danes v gradu. Tudi svojih gospodarjev in gospode sploh nista nocoj rešetala in obirala, kakor je sicer ne vémo ali slaba ali opravičena kmetska navada. In Pipec, ki umé celó nekaj nemščine in je nekdej pol širnega sveta v vojaškeji suknji premeril, trdil je in zabičeval, da takove gospode je malo ali nič, kakor je zabrdská in ona iz Pasjaka. Prva rada za neplačano najemščino počaka, druga pa celó neumno kmetstvo na gostije vabi.

Matijec pa, ki tudi ni bil neumen in brez glave, preračunil je vse to tako, da zasluži zaradi tega polovico ali vso hvalo le njihov mladi doktor ali kali. On je znan. Na Zabrdji se je prikupil in gospej na Pasjaku in povsod.

Med takim besedovanjem se razmislita tako, da se ko pozneje po stranskej poti skozi gozd domú koračita, Pipec nad borovčevimi koreninami izpodtakne in na mahovji obleži ter svojemu tovarišu daljno družčino odreče.

Matijec pa sam proti domu hodi in ugiblje in sodi neprenehoma, kako prijetno bi bilo, ko bi bil tudi on grajščak. Peš bi ne hodil potem, v kočiji bi se vozil, rumeno vino bi pil in Pipcu, ki je tudi ubog, a sicer študiran in premeten človek, bi sem ter tja dal za pijačo.

Ednajsto poglavje.

Pipец je sedel drugo popoldne z zaspano glavo in s pogašeno pipo v ustih na žagiščnem vozu in je zrl v globino pod seboj, tja kjer so šumeli valovi pod jezom in se ubijala pena za peno. Ne vémo, ali je Pipec tudi kaj imenitnega mislil in ugibal pri takovem pogledu, samo to je znano, da ga je bolela glava od včerajsnje pijače in da se mu je žeja, huda žeja vzbujala, a ne po vodi, te bi mu ne manjkalo, temveč po rumenem cekinastem vinu.

Ko tako otožen in čmerikav na žagiščnem vozu sloni in z levico po

hlačnem žepu nekaj novcev išče in prešteva, koliko bi bilo dovolj za kupico pijače, čuje stopinje v obližji.

On povzdigne torej zaspano glavo in zagleda na stranskej poti vrh jeza gosposkega človeka. To ga zdrami. Takoj si z desnico oči pomane in bolj od strani in skrivši prišleca ogleduje.

S početka se nekako prestraši, kajti on ni nikdar gosposkih gostov vabil niti jih videl pod svojo streho, razvèn če je komisijski birič, Bog ga nas varuj, sem ter tja s cesarskim pečatom v roki zaostale davke zahteval in se grozil in z rubežnijo in kontumacijo ali kali žugal.

Toliko večje je bilo Pipčevo veselje, ko se kmalu potem na lastne oči prepriča, da prišlec ni grozoviti cesarski birič, temveč le isti grajski pisar iz Pasjaka in da je naposled morda še zá-nj čast in ne majhna čast, da ga obišče.

Zatorej se jame urno pripravljati za primeren sprejem, kakoršen se spodobi gosposkemu gostu. Svojo pogašeno malo pipico vzame iz ust in jo skrije v tramovej počii, širokokrajno pokrivalo obesi na lesen klin, odpaše svoj ne ravno nov in brezmadežen višnjevkast predpasnik in potegne nekekrati z dlanjo po zaspanem lici. Po tem delu pa se potuhne in zamišljeno na žagišči sedi, kakor da bi prišleca ne videl.

Zdajci se približa pisar, tik jeza obstoji in zakliče: „Pipec, gani se gani in pokaži, kod naj hodim v to beznico, tvojo žago; zavarovan si kakor trdnjava pred sovražnikom, ni ti lahko priti do živega.“

Žagar skoči zdajci kvišku in hiti pisarju kazat, kjer vodi skrivna brv v podobi grčave deske črez potok k njegovemu stanovanju.

Ko pisar jezéč se šibko in precej nevarno mostišče prekolne, pravi: „Pipec, ti si danes delaven, in jaz te motim in ti čas tratim, a ne huduj se zaradi tega. Ti si najemnik zabrdske žage, z gospodo umeš občevati, in marsikaj ti je znanega, kar bi jaz rad zvedel.“

„Ne, tega ne, gospod grajski milostljivi. Podelal sem nekoliko, in vode mi zmanjkuje na jezu, pa prav lepo in čast mi je, da smem govoriti z njimi in jim obljubiti, da če mi pošljejo na žago borovcev ali smrek, da jim režem take žaganice, da jih bode kar gledati veselje in jih bode.“

„Tega ne tega, Pipec, desk ne potrebujem, a nekaj drugega in tega mi tudi ne odrečeš. Zdaj pa sèm le na žagišče sediva, in poslušaj me, kar ti pravim!“

Izgovorivši sede pisar na smrekov hlod in Pipec v strahu božjem in s potuhneno glavo poleg njega, češ, zdaj pa le govori, kar se dá, če tudi ni vse res, kar praviš. Gospoda je lahkoverna in sebična tudi ne, če se jej po volji vedeš. S takovim sklepom se pripravlja Pipec na važni razgovor.

Pisar pa seže med tem v dopetačo črno suktnjo in privleče za-pečaćeno buteljo na dan, razpečati jo, postavi pred Pipca in méní:

„Pipec, zdaj pa pij in si grlo namoči. Takova kapljica je to, da je še nisi užival take, a bodeš jo še, če si pameten in se po mojem svetu ravnaš.“

„To pa to, gospod milostljivi. Pil pa bodem pil. Že celo popoldne me nekaj po grlu praska, in še le zdaj sem se prepričal, da bode to nekaj takega kakor žeja. V žeji pa ni človek, kakor veste, za nobeno rabo in ni.“

Po teh besedah nagne Pipec podano mu buteljo rekóč: „Na vaše zdravje, milostljivi gospod grajski, da bi še dolgo živeli in se prav pogosto zagorskega žagarja spominjali.“

„Pustiva takove malenkosti zdaj, Pipec. Povej mi rajši, kako se zove prav za prav gospodar te žage, ki jo imaš v najemu, koliko časa že biva na Zabrdji in od kod se je naselil tú?“

„O milostljivem gospodu svojem naj bi vam zinol kakovo, menite? To pa že to, povem vam vse natančno kakor pri spovedi, kar mi je znanega, le poslušajte me, pa verjamite mi, kar pravim! Moj gospod milostljivi, — za Kolovskega ga kličejo sosedje, jaz mu pa pravim kar na ravnost le gospod, — je v resnici gospod in dober gospod, pravi gospod. Njegova beseda velja kakor denar ali pa še več, ker za denar mu bajè ni mnogo, kajti potrpljiv je z menoj in z najemščino, da mu Bog povrni, in kar reče in obljubi, je zagotovljeno, kakor bi z žrebljem pribil. Minolo leto mi je veter kočó razkril in povodenj mi je jez podrla, pa glejte! on je rekel: „„Pipec, nič se ne boj, to je moja skrb.““ In v resnici, kar tesarje in krovca mi je poslal in škoda je bila popravljena, in ne vinarja me ni veljalo.“

„Pusti takove reči, Pipec, pusti, povej rajši, kar sem te prašal, drugo je nepotrebno!“

„Da bi potrebna ne bila streha in jez? To pa to, bila je bila, to jaz vedno trdim,“ zabičuje Pipec razgret dobre pijače in pisarjevo vprašanje napačno tolmači.

„Od kod je prišel tvoj gospodar in koliko časa je že tu, to te prašam, Pipec,“ ponavlja pisar in nekako strupeno meri peneče valove pod jezom.

„A ha, vi menite, koliko časa je že, kar se je Zabrdje sezidalo ali kali, in kje je prej gospod Kolovski stanoval. Povem vam, gospod, da sem čul, da je bival tam nekje od koder solnce izhaja, na tujem daleč nekje tam. Jaz sem sicer pri vojakih mnogo sveta videl, pa ime o onej deželi, ime mi je odpadlo, nikdar nisem čul o njej in tudi vaški možakarji je ne poznajo. Tako se mi pa vendar dozdeva, da gospod Kolovski ni tujec, kajti govoriti ume tako po domače, če hoče, kakor da bi se bil rodil v tej-le zagorskej vasi. Odkar pa se je naselil na Zabrdji in si lepo belo poslopje postavil na mojem nekdanjem posestvu in mi to žago,

ki je bila nekdanj tudi moja lastnina, v najem dal, bode blizu kakih šest let.

Spominjam se še dobro, ko se je prvič v vas pripeljal v koleseljnu. Jesen je bila in ajdo smo kosili, ker nam je vso slana vzela; slabo prav slabo letino smo imeli tedaj in denarja ni bilo dobiti v pest in ga ni bilo. Pa ta mlada gospica iz Zabrdja — tako čudno za Zvezdano jo kličejo, kakor da bi niti po božjih in crkvenih postavah krščena ne bila — bila je tedaj ves otročaj, zdaj je pa že kar za možitev dozorela. Pa že tudi moškimi godi ali kali. Tisti rumenobradati doktor Draganov pogleduje neki rad za njo in jaz pravim, da bi to ne bil napačen par, ko bi se vzela.“

„Šest let,“ ponavlja nekako utopljen pisar in pristavi: „To je torej vse, kar ti je znanega, Pipec, in meniš, da bi bil mladi doktor deklinin ženin?“

„Ravno tako je, gospod grajski, kakor pravim in jaz sem preračunal, da mladi kosmatinec ne zahaja brez uzroka na Zabrdje in stari mu bajé tudi ne brani, zakaj pa tičita vedno skupaj, kakor da bi že bila znanca od mladih let.“

Tako je pripovedoval Pipec pogostoma dišečo buteljo med prsti vrtéč in bil je vesel, nepopisljivo vesel. A Pisar je naposled popolno utihnil, glavo je podprl v dlan in zrl je v valove pod seboj. Slednjič pa plane kakor zdramljen iz neprijetnih sanj kvišku, Pipecu nekaj v roko stisne in pravi: „Pipec, to si zapomni, vedeti ne sme nihče, da sem govoril s teboj in o čem. Tako, varuj se, ne bode ti žal, — ako ne, poznaš me, jaz ne zahtevam ničesar brez plače.“

Izgovorivši prekorači hitro skrivno brv in izgine za jezom, da se mu Pipec niti spodobno zahvaliti ne more.

Ko je Pipec zopet sam, ozre se v prgišče in zagleda svetel cesarski zlat, ki mu ga je podaril pisar.

Da toliko lepega denarja in butelja cekinastega vina in vse zastonj in za nič, kaj takega še ni doživel na svetu. Samega veselja ustavi Pipec žago, zapre jez, poišče pokrivalo na klinu in zavije z lahkim srcem in lahko glavo po kamenitej poti proti vasi. Danes je za-nj srečen dan, da ni takega in z veseljem se mora končati. Kaj pa tudi hoče? Denarja ima dovolj, pošteno mero ga še hoče nocoj piti in cekin zatoči po mizi, da zazvenči in se pivci spogledujejo in rekó: „Pipec, ta pa ta. Ni še tako pod nič, kakor smo menili, on z zlatom plačuje, nekdanj mu ga pa še na dobro ime ni bilo najti poštenega požirka.“

Mračiti se je jelo, ko koraka potem pisar po samotnej poti skozi gozd proti Pasjaku.

Prišedši med stoletne grčave hraste, sede na sivo skalo ob potu in zakrije obraz v dlani. Luna posveti zdajci skozi vejevje, uprè se v starčevo

sivo brado, kakor da bi hotela reči: Človek, kaj sloniš tu, hiti iz goščave in pozablaj, če te tare skrivno gorjé!

„Da on je, on je isti, ne motim se, motiti se ne morem. Sam hudič ga je prinesel zopet sèm. Vaščanje ga ne poznajo, a poznam ga jaz. Tudi jaz mu bajè nisem tuj. A pozabil je, kar je bilo, ogiblje se me, s poti mi hodi. Jaz pa sem še vedno isti in ostanem, dokler me nosijo noge po tej prokletej zemlji.“

Tako zakolne stavec naposled, plane kvišku, pokrivalo globje na oči pomakne in koraka dalje po gozdu.

Prišedši do obrobja konec gozda, od koder se vidi grad Pasjak z mesečino oblit, ustavi se zopet, skrči pest, dvigne jo proti nebu in zagrozi:

„Ondi stojiš zidovje, temno in mračno si kakor nekdanj in mračna je misel na nekdanje dni, ktere sem živel v tebi. Vendar zapomni si, moje moči še niso oslabele. Siva mi je brada, beli so mi lasje, srcé pa je mlado, in v prsih še vedno tli iskra maščevanja, ne iskra, goreč plamen do tistih, ki so mi zastrupili vse moje življenje, storili me neobčutljivega.“

Tako beseduje stavec in zre v mračno zidovje, potem pa ubere počasnih korakov daljno pot.

Dvanajsto poglavje.

V zadnjem času se je družčina na Radovji in Zabrdji za éno osebo pomnožila. Vratislavov prijatelj Skovir se je naselil za nekaj časa na Pasjaku ali vsaj prenočeval je ondi, kajti sicer je navadno bival na Radovji.

Ali ga je vabilo samo prijateljstvo tja, ali je govoril morda tudi rad z mlado Vido, ne vemo prav. A toliko je znano, da se je ondi dobro počutil in da sta si z Vratislavom vsaj videzno vse zaupala.

Česar je srce polno, to rado iz ust gre, in tako je bilo tudi pri Vratislavu. Svoje skrivne ljubezni do Zvezdane ni mogel zakrivati. Nekega večera, ko s Skovirjem skupno raz Zabrdja stopata, razodene mu z gorečimi besedami svojo nepopisljivo srečo, kterej ne more neki nikdo nasprotovati, kajti Zvezdana je edini otrok bogatega posestnika, ljubi ga neizmerno in oče tudi ne bode ugovarjal. Potem pripoveduje, da ne misli domačije več zapustiti, da hoče živeti v tihem gorskem zakotju na strani najboljše, najljubeznjivejše ženice.

Lepo idilski je narisal Vratislav svojo bodočnost, a v svojej gorečnosti ni opazil, da je njegov tovariš med pripovedovanjem barvo na lici izpremenil in mu krajše odgovarjal, kakor je bila sicer navada.

Videzno mu je voščil srečo in zagotavljal, da bi se tudi on veselil

takove bodočnosti in da bi tudi njemu ugajalo življenje med priprostim narodom tako lepe gorske domovine.

„Nič ne dé, tolaži se,“ odvrne Vratislav svojemu prijatelju. „Tebi blišči čast in naslov v cesarskih službah in tudi ti si lahko srečen, če hočeš in meriš s pravo mero uzore o svojej bodočnosti. Kedar se pa naveličaš meščanskega življenja, preseliš se lahko k meni na kmete. Moja vrata so pravim prijateljem vedno odprta in dokler premorem, pomagam rad vsakemu, ki mi je bil ljub v mladostnih dneh, kakor si mi bil in si mi še vedno ti.“

Tako je govoril Vratislav svojemu prijatelju, in poslednji mu je bil vsaj videzno hvaležen zato in dejal mu je, da takove ljubezni niti ne zasluži.

In Vratislav mu je verjel vse to in izginol mu je zadnji ljubosum, kateri se mu je bil vnel s početka zaradi Zvezdane in svojega po osebi nedvomno bolj idealnega znanca.

Skovir pa je bil tudi v resnici vpričo Zvezdane navadno kratkobeseden in obračal je svojo ljubeznjivost vidno ali celó ostentativno proti mladej Vidi.

Vesel je bil tega Vratislav, in še bolj in skrivaje se je poslednjega radovala mlada neizkušena deklica. Da jej bode mesten gospod tako prijazen, si niti mislila ne bi bila. Od veselja in prijateljstva do tihe skrivne ljubezni pa je le éna stopinja. Kakor čez noč se uséli prijateljska podoba v naše prsi. Smejimo se s početka temu in imenujemo to le šalo, a prepričamo se, ko je navadno prepozno, da je risanje prijetnih slik sladko delo, — pozabljevanje pa grenko ali naše moči celó presegajoče.

Tako se zavé tudi Vida kakor izbujena iz prijetnih sanj, da so jej lepe podobe oropale nenadno srčni mir, da so dnevi, ko vasuje gospod Skovir na Radovji, kratki in prijetni, in da je kedar njega ni, vse pusto in dolgočasno. —

Nekaj dnij potem so kmetje iz Radovja daleč v gozdu hraste sekali za ostrešje novega crkvenega zvonika.

Gospod Kolovski se je namenil iti po kosilu pogledat k delavcem. In ker ga je Zvezdana že mnogo dnij prej prosila, naj jo v gozd s seboj vzame, prisedla je k njemu na voziček in bila je tega vesela. Domá ni imela danes nikogar pričakovati. Vratislav je že zjutraj odšel v oddaljeno vas k nekemu bolniku in je dejal, da se vrne skozi gozd mimo vaških drvarjev in da jo želi ondi videti. Tudi Vida se je že opoldne tja odpeljala.

Ko se pripeljata gospod Kolovski in Zvezdana v gozd, najdeta že ondi Vido in gospoda Skovirja pri delavcih. Lepo popoldne je bilo potem v gozdnej tišini. Skovir zakuri ogenj pod milim nebom in Vida opaše

bel predpasnik ter pripravlja južino delavcem in pristavi tudi za gosposko družčino nekaj boljšega.

Po jedi popraša skrivaje in bojazljivo Zvezdana svojo prijateljico, ali ni ničesar čula o Vratislavu in ali jej ni znano, kdaj se vrne.

„Kmalu mora priti in lahko bi bil že tukaj. Pojdive mu naproti in gospod Skovir naju lahko spremi. Je-lite, da greste z nama?“ vzklikne zdajci Vida, poobjame svojo prijateljico in naznani gospodu Kolovskemu, da gredó vsi skupaj Vratislavu naproti.

Tako se odpravi mladina. Precej daleč gredó, a Vratislava ni videti. V gozdu je iskanje težavno. Ondi vodijo vsa pota na križem in potnika čestokrat varajo.

Tako dospejo tudi naši znanci na razkrižje in zdajci nastane prepir, kod naj hodijo kod ne, kod ima priti Vratislav in kako bi se zagotovili, da ga ne izgřešé.

„Jaz že vem, kako storimo,“ pravi zdaj Vida. „Meni so tu pota znana in ne bojim se samote. Po desnej stezi odidem jaz sama, vi gospod Skovir pa z Zvezdano po levej hodite, in Vratislav nam ne more uiti.“

Po kratkem besedovanji se razidó po Vidinej razsodbi, akoravno se bere Zvezdani na obrazu, da jej ni prav povšeči prijateljčina uravnava in da jej je tesno v družčini mestnega gospoda. Vendar žaliti noče z ugovori nikogar in odide s svojim nekako usiljenim spremljevalcem.

Nekaj časa hodita molčé Zvezdana in Skovir. Naposled pravi spremljevalec: „Dolgočasna je za vas in utrudljiva taka hoja, gospica. Sploh se mi vidi, da niste vzrastli v tem gorskem zakotji, da za vas ni življenje na kmetih, da vam je neljubo prebivati med neomikanim kmetskim ljudstvom. A pomagajte si lahko, če hočete sami. Le časa ne zamudite in v mislih imejte, komu podaste svojo roko za vselej, ali je zmožen on in njegovo razmerje darovati vam to, kar bi zagotovilo pravo srečo vaše bodočnosti. Vi ste še mladi, gospica, ne zamerite torej, da vam svetujem tako jaz, ki sem morda vaš najzvestejši — najboljši prijatelj.“

Zvezdana zarudi pri teh besedah; še večja tesnoba se jej uleže na prsi, in žal, nepopisljivo žal jej je, da jo je zapustila Vida samo v družbi človeka, ki jej je že od prvega trenutka neprijeten.

„Hvala lepa za vaše svete, gospod. Meni je pa ravno tu na kmetih najbolj povšeči in sklenola sem živeti, če je mogoče, vedno v tem prelepem kraji,“ odgovori zdajci nekako pogumno Zvezdana in jame bolj urno stopati, kakor da bi se hotela rešiti daljših neprijetnih razgovorov.

Skovir se od same jeze in sramote skrivši v ustnico ugrizne, nekoliko zbledi in potem še odločnejše pravi:

„Gospica, in ko bi se našel človek, ki vas ljubi iz vsega srca, ki vam more zagotoviti srečo v lepem prijetnem mestu, ki bi bil povšeči

vašemu očetu, spoštovan in časten, kaj bi storili vi, ko bi k vam stopil in dejal: Le mene ljubi, le z menoj srečna bodi!“

Izgovorivši ulovi nekako siloma dekličino roko, stisne jo strastno, uprè globoko pogled v njeno nedolžno okó in vzklikne: „Gospica Zvezdana, isti, ki vas ljubi tako nepopisljivo, ki je pripravljen darovati vam vse svoje življenje, stoji pred vami; pogledjte mu v obraz, le én ljubeznjiv pogled in dovolj je. Le zaradi vas je ostal on na kmetih, sprijaznil se z ubogo kmetico, vašo prijateljico, da bi mu bila lažje odprta pot do vašega praga. In verujte mi, mož, na kterega mislite vi sedaj, ni zmožen osrečiti vas, on si mora še le v daljnem svetu iskati sreče, vam pa blišči že tú. Samo edina besedica „da“, in skleneno je vse.“

Tako je govoril gospod Skovir in v nepopisljivej strasti hotel je poobjeti nežno gospico, a ona se mu izvije iz rok, zbledi, zakrije obraz, in potok svetlih solz se jej vlije po licih.

Zastonj se trudi Skovir potem izdramljen iz nesramnega vedenja in še nesramnejše hlimbe do svojega prijatelja, utolažiti svojo družico. Jeza in žalost in morda tudi vzbujena vest ga omami naposled. Kakor hudo-delec stopa molcé dalje, in vedno bolj počasni so mu koraki.

Od daleč se čujejo stopinje in lepo donéč moški glas se razlega po tihem gozdu.

Zvezdana povzdigne glavo in posluša, znan jej je ta glas, premili rešilni glas njenega Vratislava.

Skovir še bolj zbledi. Nadejal se ni na tem potu srečati Vratislava, ker vodil je Zvezdano z namenom po napačnej stezi, kajti iskal je priložnosti odkriti nežnej deklici gorečo do strasti vzkipeló ljubezen svojega srca.

Pomislil pa ni ali pomisliti ni hotel, kako nesramno zlorabi prijateljstvo in odkritosrčnost Vratislavovo.

Ko čuje v dalji znani glas, vpade mu pogum, strah proklete izdajice mu prošine ude in menéč, da gre iskat Vido, odide po stranskej stezi, izgovarjajoč se, da Zvezdana zdaj ne potrebuje več njegovega varstva.

Kakor okamenel ostrmi Vratislav, ko zagleda v daljnem gozdu nenadoma Zvezdano pred seboj.

Je-li mogoče, dete moje, da te najdem na takovej samoti?“ začudi se on in poobjame deklico.

Bojazljivo se oklene ona njegove pazuhe in niti besede ne more spregovoriti.

„Kaj je to, draga Zvezdana, ti si bleđa in v očeh ti berem, da si jokala. Gorjé mu, ki je žalil mojega angelja, nebo naj mu odpusti, jaz bi mu ne mogel.“

„Žalostna nisem, dragi Vratislav, le pogledj me, vesela sem, ne-

popisljivo srečna, kajti pri tebi sem, od kterega me hočejo siloma ločiti.“

„Kdo naju hoče ločiti, povej, govori Zvezdana, dozdeva se mi, da si bila žaljena zaradi mene?“

„O pozabi to, resnica ni, kar ti pravim, ne terjaj od mene istega imena, — kajti verjeti bi ne mogel, kako nepopisljivo se zlorabi beseda: prijateljstvo.“

Vratislav utihne, položi desnico na čelo, kakor da bi si hotel zatreti strupeno misel, ki se je zbudila z neverjetno močjo v njegovej glavi. Naposled pa vzklikne kakor v strašnih sanjah: „Zvezdana, odpusti mi, ali je mogoče, da izdaje prijatelj prijatelja, zaklinjam te, govori: Skovir je žalil tebe, zasmehoval najino ljubezen, kajti že nekaj dnij se me vidno ogiblje in pobeša pogled pred mojim očesom!“

Zvezdana s prva molči, a potem pravi: „Vratislav, če me ljubiš le senco tega, kakor mi zagotavljaš, prosim, odpusti mu, on ne vé kaj dela, vedel ni kaj je govoril, le njegove družčine, njegovega obližja me reši, če ti je mogoče!“

In zdaj nastane tihota. Kakor brez življenja stopa Vratislav poleg nežne deklice.

(Dalje pride.)

Dve pesni po ogerskem.

1.

Vmrla bi bila?
Mrtva si tí,
Moje veselje,
Luč mi očij?

Ki sem te ljubil
Kakor nigdár
Ljubljena bila
Zemska ni stvár.

Ti da si vmrla?
Ne, ne, in ne!
Sèn to blazníka
Grešen je le.

Nekdaj menjála
Srci obá,
V prsih mi tvoje
Še trepetá.

Tukaj ga čutim
Kakor nekóč,
V vroči ljubezni
Krepko bijóč.

Dèkle, kar šlò je
V grob tvoj, gorjé —
Bilo je moje,
Moje srcé!

2.

Skoz najin vrt potočec teče; tam sem stál,
Sedela ona v travi je z otrôkom,
A z jabolkom igraje se otròk smijál.

Correggio! v sliki tvoji i takó ljubó
Sedí Devica s srčnim svojim dečkom,
Ki divni materi nasmiha se sladkó.

Zakaj — a ne zameri, mojster dragi —
Zakaj izpustil li v podobi si možá?
Glej, v moji tudi mož je poleg blagi.

Lujiza Pesjakova,

